

CHEMIA klasa 3

Wymagania programowe na poszczególne oceny do Programu nauczania chemii w gimnazjum. Chemia Nowej Ery.

Dział - Węgiel i jego związki.

WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – określa, czym zajmuje się chemia organiczna – definiuje pojęcia: <i>węglowodory</i>, <i>węglowodory nasycone</i> i <i>węglowodory nienasycone</i> <i>szereg homologiczny</i>, <i>polimeryzacja</i>, <i>monomer</i> i <i>polimer</i>, <i>szereg homologiczny</i>, – wymienia naturalne źródła węglowodorów – podaje wzory ogólne szeregów homologicznych alkanów, alkenów i alkinów – podaje zasady tworzenia nazw alkenów i alkinów na podstawie nazw alkanów – układy wzory sumaryczne i nazwy alkanu, alkenu i alkinu o podanej liczbie atomów węgla (do pięciu atomów węgla w cząsteczce) – zapisuje wzory sumaryczne, strukturalne i półstrukturalne oraz podaje nazwy alkanów, alkenów i alkinów – odróżnia wzór sumaryczny od wzorów strukturalnego i półstrukturalnego węglowodorów – przyporządkowuje dany węglowodór do odpowiedniego szeregu homologicznego – opisuje budowę i występowanie metanu – podaje sposoby otrzymywania etenu i etynu – porównuje budowę etenu i etynu – opisuje, na czym polegają spalanie całkowite i niecałkowite – zapisuje i odczytuje równania reakcji spalania metanu, etenu i etynu – opisuje właściwości fizyczne oraz chemiczne (spalanie) metanu, etanu, etenu i etynu – określa, od czego zależą właściwości węglowodorów – opisuje najważniejsze zastosowania metanu, etenu i etynu – klasyfikuje alkany do węglowodorów nasyconych, a alkeny i alkiny do nienasyconych – określa wpływ węglowodorów nasyconych i nienasyconych na wodę bromową (lub rozcieńczony roztwór manganianu(VII) potasu) – wyjaśnia, jak doświadczalnie odróżnić węglowodory nasycone od nienasyconych – wyjaśnia, na czym polegają reakcje przyłączania i polimeryzacji	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tworzy wzór ogólny szeregu homologicznego alkanów (na podstawie wzorów trzech kolejnych alkanów) – proponuje, jak doświadczalnie wykryć produkty spalania węglowodorów – zapisuje równania reakcji spalania całkowitego i niecałkowitego alkanów, alkenów, alkinów – zapisuje równania reakcji otrzymywania etenu i etynu – odczytuje podane równania reakcji chemicznej – zapisuje równania reakcji etenu i etynu z bromem, polimeryzacji etenu – zapisuje równania reakcji przyłączania (np. bromowodoru, wodoru, chloru) do węglowodorów zawierających wiązanie wielokrotne – opisuje rolę katalizatora w reakcji chemicznej – wyjaśnia zależność między długością łańcucha węglowego a właściwościami (np. stanem skupienia, lotnością, palnością) alkanów – wyjaśnia, co jest przyczyną większej reaktywności chemicznej węglowodorów nienasyconych w porównaniu z węglowodorami nasyconymi – wyjaśnia wpływ wiązania wielokrotnego w cząsteczce węglowodoru na jego reaktywność chemiczną – dokonuje analizy właściwości węglowodorów – opisuje właściwości i zastosowania polietylenu – projektuje doświadczenie chemiczne umożliwiające odróżnienie węglowodorów nasyconych od nienasyconych – projektuje doświadczenia chemiczne – opisuje przeprowadzane doświadczenia chemiczne – stosuje zdobytą wiedzę w złożonych zadaniach

– wykonuje proste obliczenia dotyczące węglowodorów	
---	--

Dział - Pochodne węglowodorów.

WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podaje pojęcia: grupa funkcyjna, alkohole, alkohole polihydroksylowe, kwasy karboksylowe estry, aminy i aminokwasy – opisuje budowę pochodnych węglowodorów (grupa węglowodorowa + grupa funkcyjna) – klasyfikuje daną substancję organiczną do odpowiedniej grupy związków chemicznych – wymienia reguły tworzenia nazw systematycznych związków organicznych – zapisuje nazwy i wzory omawianych grup funkcyjnych – zaznacza grupy funkcyjne w alkoholach, kwasach karboksylowych, estrach, aminach i aminokwasach i podaje ich nazwy – zapisuje wzory ogólne alkoholi, kwasów karboksylowych i estrów – uzasadnia stwierdzenie, że alkohole i kwasy karboksylowe tworzą szeregi homologiczne – zapisuje wzory sumaryczne i strukturalne prostych alkoholi monohydroksylowych oraz tworzy ich nazwy – zapisuje wzory sumaryczny i strukturalny glicerolu – podaje odczyn roztworu alkoholu – opisuje fermentację alkoholową – zapisuje równania reakcji spalania metanolu i etanolu – opisuje zagrożenia związane z alkoholami (metanol, etanol) – opisuje najważniejsze właściwości metanolu, etanolu, glicerolu oraz kwasów etanowego i metanowego – opisuje podstawowe zastosowania etanolu i kwasu etanowego – dokonuje podziału alkoholi na monohydroksylowe, polihydroksylowe oraz kwasów karboksylowych na nasycone i nienasycone – zaznacza we wzorze kwasu karboksylowego resztę kwasową – podaje nazwy zwyczajowe omawianych kwasów karboksylowych (mrówkowy, octowy) – podaje przykłady kwasów organicznych występujących w przyrodzie i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego alkohol etylowy wykazuje odczyn obojętny – wyjaśnia, w jaki sposób tworzy się nazwę systematyczną glicerolu – zapisuje równania reakcji spalania alkoholi – podaje nazwy systematyczne kwasów karboksylowych – wyjaśnia, dlaczego wyższe kwasy karboksylowe nazywa się kwasami tłuszczowymi – porównuje właściwości kwasów organicznych i nieorganicznych – porównuje właściwości kwasów karboksylowych – podaje metodę otrzymywania kwasu octowego – wyjaśnia proces fermentacji octowej – opisuje równania reakcji chemicznych dla kwasów karboksylowych – podaje nazwy soli kwasów organicznych – określa miejsce występowania wiązania podwójnego w cząsteczce kwasu oleinowego – projektuje doświadczenie chemiczne umożliwiające odróżnienie kwasów oleinowego od palmitynowego lub stearynowego – zapisuje równania reakcji chemicznych prostych kwasów karboksylowych z alkoholami monohydroksylowymi – zapisuje równania reakcji chemicznych dla alkoholi, kwasów karboksylowych o wyższym stopniu trudności (np. więcej niż 5 atomów węgla w cząsteczce) (dla alkoholi i kwasów karboksylowych) – wyjaśnia zależność między długością łańcucha węglowego a stanem skupienia i reaktywnością chemiczną alkoholi oraz kwasów karboksylowych – tworzy wzory estrów na podstawie podanych nazw kwasów i alkoholi – zapisuje równania reakcji otrzymywania estru o podanej nazwie lub podanym wzorze – projektuje doświadczenie chemiczne umożliwiające otrzymanie estru o podanej nazwie

<p>wymienia ich zastosowania</p> <ul style="list-style-type: none"> – tworzy nazwy prostych kwasów karboksylowych (do 5 atomów węgla w cząsteczce) oraz zapisuje ich wzory sumaryczne i strukturalne – omawia dysocjację jonową kwasów karboksylowych – zapisuje równania reakcji spalania, reakcji dysocjacji jonowej, reakcji z: metalami, tlenkami metali i zasadami kwasów metanowego i etanowego – podaje nazwy soli pochodzących od kwasów metanowego i etanowego – podaje nazwy wyższych kwasów karboksylowych – zapisuje wzory sumaryczne kwasów palmitynowego, stearynowego i oleinowego – opisuje, jak doświadczalnie udowodnić, że dany kwas karboksylowy jest kwasem nienasyconym – opisuje właściwości długołańcuchowych kwasów karboksylowych (kwasów tłuszczowych: stearynowego i oleinowego) – wymienia związki chemiczne, będące substratami reakcji estryfikacji – wymienia przykłady występowania estrów w przyrodzie – podaje przykłady estrów – tworzy nazwy estrów pochodzących od podanych nazw kwasów i alkoholi (proste przykłady) – wyjaśnia, na czym polega reakcja estryfikacji – określa sposób otrzymywania wskazanego estru, np. octanu etylu – wymienia właściwości fizyczne octanu etylu – podaje przykłady występowania amin i aminokwasów – zapisuje wzór najprostszej aminy – opisuje budowę i właściwości amin na przykładzie metyloaminy – opisuje negatywne skutki działania etanolu na organizm ludzki – zapisuje obserwacje do wykonywanych doświadczeń chemicznych – zna toksyczne właściwości poznanych substancji 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje właściwości estrów w kontekście ich zastosowań – dokładnie omawia reakcję estryfikacji – omawia różnicę między reakcją estryfikacji a reakcją zobojętniania – zapisuje wzory poznanej aminy i aminokwasu – opisuje budowę, właściwości fizyczne i chemiczne aminokwasów na przykładzie glicyny – analizuje konsekwencje istnienia dwóch grup funkcyjnych w cząsteczce aminokwasu – proponuje doświadczenie chemiczne do podanego tematu – formułuje wnioski z doświadczeń chemicznych – przeprowadza doświadczenia chemiczne – opisuje przeprowadzone doświadczenia chemiczne – zapisuje równania reakcji chemicznych w postaci cząsteczkowej, jonowej oraz skróconej jonowej – przewiduje produkty reakcji chemicznej – identyfikuje poznane substancje – potrafi wykorzystać swoją wiedzę do rozwiązywania złożonych zadań
--	---

Dział - Substancje o znaczeniu biologicznym.

WYMAGANIA PODSTAWOWE	WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia pierwiastki chemiczne, które wchodzą w skład tłuszczów, sacharydów i białek – wymienia podstawowe składniki żywności oraz miejsce ich występowania – wymienia funkcje podstawowych składników pokarmu – wyjaśnia rolę składników żywności w prawidłowym funkcjonowaniu organizmu – opisuje, co to są związki wielkocząsteczkowe i wymienia ich przykłady – określa, co to są makroelementy i mikroelementy – wymienia przykłady tłuszczów, sacharydów i białek – podaje najważniejsze właściwości omawianych związków chemicznych – określa, co to są węglowodany – podaje wzory sumaryczne: glukozy, sacharozy, skrobi i celulozy klasyfikuje sacharydy – wymienia miejsca występowanie celulozy i skrobi w przyrodzie – opisuje właściwości fizyczne glukozy, sacharozy, skrobi i celulozy – zapisuje za pomocą wzorów sumarycznych równanie reakcji sacharozy z wodą – określa przebieg reakcji hydrolizy skrobi – wykrywa obecność skrobi i białka w różnych produktach spożywczych – podaje reakcję charakterystyczną białek i skrobi – klasyfikuje tłuszcze ze względu na pochodzenie, stan skupienia i charakter chemiczny – definiuje pojęcie: <i>tłuszcze, denaturacja, koagulacja</i> – opisuje właściwości fizyczne tłuszczów – określa wpływ oleju roślinnego na wodę bromową – wymienia rodzaje białek – definiuje białka, jako związki chemiczne powstające z aminokwasów – opisuje właściwości białek – wymienia czynniki powodujące denaturację i koagulację białek	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podaje wzór ogólny tłuszczów – podaje wzór tristearynianu glicerolu – omawia różnice w budowie tłuszczów stałych i ciekłych – wyjaśnia, dlaczego olej roślinny odbarwia wodę bromową – wyjaśnia, co to znaczy, że sacharoza jest disacharydem – wyjaśnia, dlaczego skrobia i celuloza są polisacharydami – wyjaśnia, co to są dekstryny – omawia hydrolizę skrobi – porównuje budowę cząsteczek skrobi i celulozy – wymienia różnice we właściwościach fizycznych skrobi i celulozy – zapisuje poznane równania reakcji hydrolizy sacharydów – opisuje znaczenie i zastosowania skrobi, celulozy oraz innych poznanych związków chemicznych – definiuje pojęcia: <i>peptydy, zol, żel, koagulacja, peptyzacja</i> – projektuje doświadczenia chemiczne umożliwiające wykrycie białka – określa, na czym polega wysalanie białka – projektuje doświadczenie chemiczne umożliwiające odróżnienie tłuszczu nienasyconego od nasyconego – planuje doświadczenia chemiczne umożliwiające badanie właściwości omawianych związków chemicznych – opisuje przeprowadzane doświadczenia chemiczne – umie zaplanować i przeprowadzić reakcje weryfikujące postawioną hipotezę – identyfikuje poznane substancje

– opisuje różnice w przebiegu denaturacji i koagulacji białek	
---	--